

УДК 330.332

І.Ю. Приварникова, К.А. Островерхова

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Досліджено процес інвестування польського капіталу в галузі економіки України, виявлено причини, що його стримують, сформульовано рекомендації щодо поживлення темпів залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Ключові слова: інвестування, польський інвестиційний капітал, інвестиційний клімат.

Исследован процесс инвестирования польского капитала в отрасли экономики Украины, выявлены сдерживающие его причины, сформулированы рекомендации по стимулированию темпов привлечения иностранных инвестиций в экономику Украины.

Ключевые слова: инвестирование, польский инвестиционный капитал, инвестиционный климат.

The process of Polish capital investing in Ukrainian branches of economy is investigated. The restrained reasons are exposed. The recommendations on stimulation of foreign investments in Ukrainian economy are formulated.

Key words: investing, Polish investment capital, investment climate.

На даний момент Україна не використовує весь свій інвестиційний потенціал щодо залучення в економіку інвестиційних ресурсів Польщі, як одного з найближчих стратегічних партнерів. Детальне дослідження процесів залучення інвестиційного капіталу, зокрема польського, до економіки України допоможе виявити додаткові можливості щодо поживлення інвестиційних процесів в Україні та вдосконалити систему міжнародних інвестиційних відносин України з іншими державами.

Проблемам інвестиційно-економічних відносин України та Польщі присвячено дослідження багатьох вчених-економістів, зокрема, Я. Борщ, О. Герасимчук, С. Герасимової, В. Грамотневого, Л. Губанової, Б. Задорожної, О. Кваснюк, І. Мойсєєнка, І. Сазонця, В. Федоренка та інших, в працях яких окреслюються негативні тенденції співробітництва двох держав [1], оцінюються та вивчаються тенденції процесу інвестування польського капіталу в економіку України [2] тощо. Більшість наукових робіт вітчизняних авторів містить загальні рекомендації щодо вирішення проблеми стимулювання притоку іноземних інвестицій до економіки України, які, як свідчать дані офіційної статистики, не можуть бути реалізовані на практиці. Тому постає потреба у розробці рекомендацій з поживлення темпів залучення іноземних інвестицій, зокрема з Польщі, до економіки України, які б мали практичну спрямованість. На думку багатьох дослідників, корисним для цього було б вивчення вдалого іноземного досвіду в поживленні інвестиційного клімату в країні.

Саме тому метою цієї публікації є вивчення польсько-українського інвестиційного процесу, з'ясування причин гальмування темпів його розвитку та пошук практичних шляхів поживлення темпів залучення польського інвестиційного капіталу в економіку України.

На сьогоднішній день фінансові інвестиційні ресурси є однією з рушійних сил становлення країн світу. Для індустріальних країн, таких як Україна, вони мають особливе значення, бо існує велика кількість нерозвинених галузей та напрямків діяльності, для удосконалення яких необхідні значні обсяги інвестицій. У зв'язку з цим, основними завданнями, негайне вирішення яких в Україні потребує значних обсягів зовнішнього фінансування, є: розвиток малого бізнесу; удосконалення процесу виробництва продукції задля відповідності світовим стандартам якості

продукції, що виготовляється; налагодження та зміцнення міжнародної співпраці України в економічній, соціальній та інших сферах з іншими державами, тощо.

Досягнення вище перелічених цілей отримання фінансових ресурсів можливе за допомогою залучення інвестиційних ресурсів як іноземних, так і національних інвесторів. Звичайно, кошти останніх є більш прийнятними через умови погашення заборгованостей, як правило, більш вигідні в порівнянні з іноземними. Однак традиції та історичні особливості перешкоджають використанню інвестиційних ресурсів національних інвесторів у повній мірі. Це пояснюється тим, що через нестабільну політичну ситуацію та внаслідок специфіки національного менталітету інвестиційний підприємницький сектор концентрується виключно на підтримці діяльності власного бізнесу. Крім того, порушення умов договорів задля короткострокової вигоди, укриття від сплати податків та інші спроби порушити діючі закони ще більш сприяють збільшенню масштабів тінізації економіки, ізоляції та взаємній недовірі інвесторів у партнерських взаємовідносинах.

Таким чином, перелічені вище причини обґрунтовують неможливість використання виключно національних вкладень та пояснюють необхідність залучення іноземного капіталу і посилення на цьому фоні співпраці України з її стратегічними країнами-партнерами. Взаємодія України з ними є вигідною для досягнення політико-економічних цілей держави.

Однією з таких країн є Польща, з котрою Україну пов'язує схожість у структурі економіки та політичних векторах, історичне минуле. Останнє неодноразово використовувалося міністрами закордонних справ України як аргумент на підтримку партнерства. Вигідне географічне положення двох межуючих між собою країн створює додаткові конкурентні переваги щодо залучення польських інвестицій саме в Україну. Крім того, максимізація кількості угод з Польщею не тільки забезпечили б необхідне фінансування, але й лобювання інтересів України в ЄС.

Зацікавленість польської сторони у співпраці з Україною обумовлюється наступними вигодами:

1. Інтеграцією в ЄС Польща забезпечила собі не вигідне прикордонне положення та збільшення тиску еміграції. Тому сьогодні для цієї країни стратегічно важливою є підтримка та розвиток економіко-політичних відносин, у тому числі інвестиційних, з Україною як державою-буфером між Польщею та Росією, створення тісного «переплетіння» економік задля забезпечення економічної впливовості та власної безпеки.

2. Посилення енергетичної проблеми сьогодні стає актуальним для багатьох держав-споживачів палива, і Польща не є винятком. Для Польщі ця тенденція проявляється у підвищенні зацікавленості польського уряду у активній співпраці з урядом України щодо отримання домовленості про використання Польщею українського нафтопроводу Одеса-Броди при подальшому транспортуванні нафти, що отримана танкерами через Азербайджан в Одесу. Підвищення Росією ставок мита на нафту в жовтні 2010 року для Білорусі змусило останню домовитися про транспортування нафти з Венесуели, що позбавило Польщу можливості співпрацювати з Білорусією. Отже, для того, щоб переорієнтувати Україну у подальших угодах на співпрацю з Польщею, останній необхідно вживати заходів для покращення та закріплення міждержавних відносин у вирішенні спільних енергетичних проблем країн [3].

3. На даний момент Польща зацікавлена в інвестуванні в сферу ІТ-технологій. Інвестувати у такий бізнес в Україні вигідно, тому що країна має велику кількість інтелектуальних ресурсів за значно нижчими цінами на відміну від іноземних аналогів [4].

4. Тенденції зростання частки мінеральної сировини і продукції хімічної промисловості, збереження на високому рівні частки чорних і кольорових металів у загальному обсязі українського експорту до Польщі вказують на потребу країни в українських виробничих ресурсах. Отже, існує необхідність в формуванні торговельного зв'язку з Україною на якомога вигідніших умовах, у тому числі шляхом інвестиційних вкладень польських інвесторів у виробничі потужності галузей гірничодобувного комплексу України.

5. Україна має великий потенціал в аграрному, металургійному, вугільному секторах. Надаючи інвестиційний капітал для удосконалення та оновлення існуючого устаткування, польські підприємці отримають можливість використовувати висококонкурентний кінцевий продукт виробництва. Також українською вигідним є вирішення економічних та екологічних проблем за рахунок використання дешевших українських земельних та людських ресурсів.

6. Наявність в Україні кримської та карпатської курортних зон та відсутність у Польщі виходу до моря підвищує актуальність польських інвестиційних вкладень в комплекси українського узбережжя.

Сучасний стан процесу інвестування польського капіталу в економіку України ілюструє позитивну динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій (рис. 1).

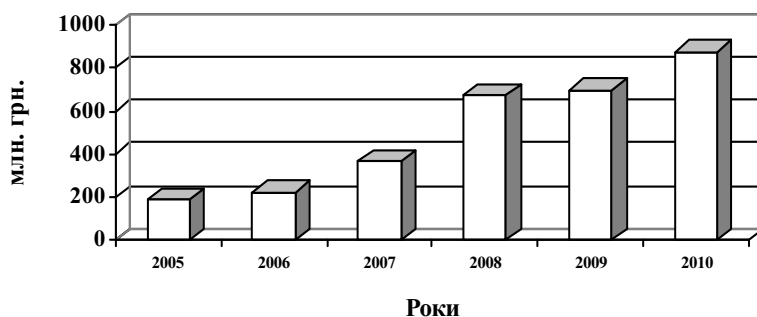

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій з Польщі в Україну, млн. грн.
(складено за даними Держкомстату України станом на 1 січня 2011 року [5])

Незважаючи на очевидне зростання обсягу польських інвестицій, їх частка у загальному обсязі іноземних інвестицій в Україну зменшується із кожним роком. Як результат, станом на 1 січня 2011 року на частку польських інвестицій приходилося 2,2%.

Крім того, треба відмітити нераціональність структури польських інвестиційних вкладень в економіку України. Особливої інвестиційної уваги потребують такі ланки бізнесу як готелі та ресторани, сільське господарство, діяльність транспорту та зв'язку, що не відображено у наявній структурі польських інвестиційних вкладень в економіку України (рис. 2).

Причинами виявлених негативних тенденцій у залученні польських інвестицій є наступні:

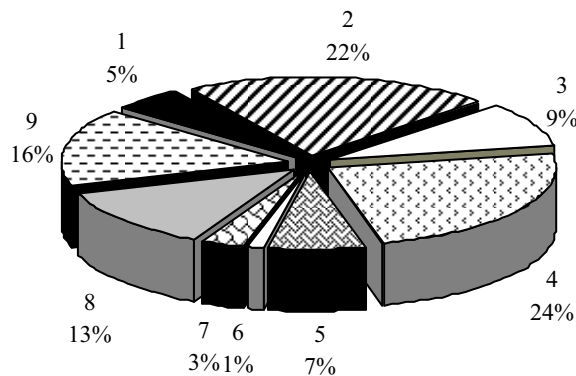
- інвестиційний потенціал регіонів України був недостатньо ефективно представлений;
- залучення іноземних інвестицій відбувається після економічної кризи. Деякі з інвесторів призупинили діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшому співробітництві та недовіру мінливій економічній політиці уряду (ВАТ "Велико-Анадольське ХПП" (м. Донецьк), компанія «АвтоЗАЗ» (м. Запоріжжя)) [7];

– нестабільне законодавство. Основною проблемою сьогодні є постійні зміни законодавчих актів новою владою, що вносить в них власні корективи, або взагалі їх скасовує. Така ситуація негативно впливає на приріст потенційних інвесторів. Наприклад, зміна Податкового та Митного кодексу, в результаті чого вводяться непривабливі умови для підприємців малого та середнього бізнесу;

– темпи інфляції залишаються на значно вищому рівні, ніж у країнах Західної Європи і США. В Європі за 2009 рік інфляція в середньому була на рівні 1,2%, у той час як в Україні за цей же період – 12,3%;

– низька купівельна спроможність значної частини населення зменшує можливість реалізації на внутрішньому ринку продукції, що могла б вироблятися на новостворених або реконструйованих за допомогою іноземного капіталу підприємствах;

– невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами, надавати необхідні послуги для оперативного управління діяльністю підприємств з іноземними інвестиціями.

- 1 – Сільське господарство
- 2 – Переробна промисловість
- 3 – Будівництво
- 4 – Фінансова діяльність
- 5 – Добувна діяльність
- 6 – Діяльність готелів та ресторанів
- 7 – Діяльність транспорту і зв'язку
- 8 – Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку
- 9 – Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям

Рис. 2. Структура польських інвестицій в економіку України за видами економічної діяльності (складено за даними бюлетеня Держінвестицій України станом на 1 квітня 2009 року [6])

Водночас, необхідно зауважити, що з моменту набуття незалежності урядом України були втілені низка заходів задля поживлення інвестиційного клімату та приваблення більшої кількості потенційних іноземних інвесторів, у тому числі польських.

На початку 90-х років загальною тенденцією в країнах Центральної та Східної Європи було утворення для іноземних інвесторів так званих «правових анклавів», що гарантувало іноземним інвесторам захист від змін законодавства, націоналізації, репатріації прибутків, та отримання податкових пільг.

Україна також пішла цим шляхом. Так, Декрет №55-93 Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування», що набрав чинності у червні 1993 р., на п'ятирічний строк звільняв від оподаткування прибутки підприємств з інозем-

ними інвестиціями (фірми, в яких від 10 до 100% статутного фонду належали нерезиденту). Але Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», що діяв з 1 січня 1995 р., було скасовано податкові канікули для підприємств з іноземними інвестиціями, заснованих після введення цього Закону. Цей захід відповідає головним вимогам, що ставляться до податкової системи, яка має забезпечити: ефективність – мінімізувати вплив оподаткування на використання ресурсів в умовах ринку, рівність – зрівняти податкові зобов'язання всіх платників податку, а також простоту застосування. Впровадження однакових правил гри вважається ознакою стабілізації податкового законодавства, що може компенсувати іноземним інвесторам зростання податкового тягаря.

Отже, як свідчать наведені вище статистичні дані, законодавчі зміни не стимулювали приплив польських інвестицій до економіки України. З огляду на вище наведене, можна зробити висновок про наявність потреби в інвестиційних ресурсах та невикористаних можливостей інвестування фінансових ресурсів польськими інвесторами в економіку України, що, крім іншого, мають законодавче походження. Для стимулювання притоку іноземних інвестицій в Україну треба удосконалювати механізми законодавчого та виконавчого характеру.

Одним з таких механізмів стимулювання зростання іноземних інвестиційних надходжень до країни є повернення до надання податкових та інших видів заохочень іноземним інвесторам. В Україні це означає певні компенсації непривабливого інвестиційного клімату, формування якого є досить тривалим і складним процесом і вимагає значних вкладень. У відповідності до світової практики, окрім формування відповідних політико-економічних умов в країні, використання стимулів податкового та митного характеру є одним з найбільш доцільних засобів пожевлення інвестиційного клімату в країні. Відповідно з цим твердженням в податковому законодавстві України мають бути запропоновані наступні стимули для пожевлення вхідного інвестиційного потоку:

- створення передумов інвестиційної привабливості шляхом встановлення права на відшкодування податку на додану вартість (за результатами двох звітних періодів) для платників-нерезидентів, які експортують продукцію, вироблену на території України, мають інвестиційні витрати і здійснюють сезонну діяльність;

- розроблення проекту Закону України щодо гарантування прав іноземних інвесторів;

- звільнення від оподаткування коштів, спрямованих іноземним інвестором на підвищення кваліфікації і перепідготовку українських (місцевих) наукових і науково-технічних кадрів;

- надання податкових, митних преференцій для польських партнерів-інвесторів.

Крім цього, Уряду України необхідно вжити наступних заходів задля залучення іноземного капіталу, у тому числі польського, в економіку України:

- розробити проект закону України про спільні інвестиційні програми (за участю держави) для пріоритетних галузей економіки України, відповідно до яких держава виступала б у ролі рівноправного співінвестора разом з іноземними інвесторами. Приклад успішного подібного досвіду маємо в країнах Західної Європи, Південній Кореї й Ізраїлі;

- налагодити пряму співпрацю з урядовими структурами зарубіжних країн (у тому числі із Польщею), що опікуються питаннями інвестицій; розширення використання можливостей дипломатичних установ, а також відповідних представництв

іноземних держав в Україні. Така співпраця можлива в рамках укладення відповідних угод про співробітництво, що значно скоротить шлях обміну інформацією і налагодження прямих зв'язків між інвесторами і підприємствами – споживачами інвестицій.

Для покращення інвестиційного клімату України також доцільно буде використати позитивний досвід інших держав, які стали реципієнтами великого обсягу приватних іноземних інвестицій.

Проаналізуємо досвід країн Африки, Америки, Азіатського та Європейського регіону в залученні інвестицій.

Україна може використати наступні аспекти іноземного досвіду:

1. Сьогодні Китай є регіоном номер один з інвестицій у виробництво, зумівши у 2010 році залучити 47% від загального обсягу інвестицій в проекти Азіатсько-тихоокеанського регіону, у тому числі за рахунок акценту на дешеву робочу силу в пропозиціях іноземним інвесторам. Перевагою України є значний фонд кваліфікованих робітників. Його доцільне використання та позиціонування створить конкурентну перевагу українських проектів для залучення польських інвестицій.

2. Основною конкурентною перевагою країн Європи є гарантована економічна та політична стабільність, що допомагає Європі утримувати позицію номер один у світі за кількістю залучених інвестиційних проектів. Частка залучених проектів збільшилася до 39% у порівнянні з 35% у 2008 році. Частка інвестицій в Західну Європу помітно зросла – з 22% у 2008 році до 26% у 2009. Лідером за кількістю залучених інвестиційних проектів у Європі стала Великобританія з майже 700 проектами, трохи відстала Франція з 660 проектами. Обидві країни показали дуже хорошу динаміку зростання кількості залучених іноземних інвестиційних проектів. Україна повинна також гарантувати економічну стабільність. Цього можна досягти за допомогою поміркованої та ефективної грошово-кредитної та фіскальної політики держави.

3. Також можна використати досвід Великобританії, США та Німеччини у залученні інвестицій в проекти R&D (НДДКР). У 2010 році значна кількість провідних світових компаній-інвесторів профінансувала проекти, направлені на вдосконалення вже існуючих та впроваджених на ринок продуктів (Product development and engineering). Фахівці перелічених країн своєчасно зосередилися на цьому науковому напрямку і залучили близько 55% всіх представлених проектів. У свою чергу Україна має великий потенціал подібних інноваційних розробок, які необхідно раціонально позиціонувати. Запорукою успіху участі у світових інвестиційних виставках для України є запровадження системи проведення регулярних маркетингових досліджень ринку інноваційних технологій [8].

4. Країни Латинської Америки в 2010 році зосередили увагу світових інвесторів на найперспективніших галузях: текстильній та рослинництва (кавові плантації). Таким чином, Бразилія і Мексика залучили основну частку іноземного капіталу, ввезеного до Латинської Америки, що викликало загальне зниження кількості іноземних інвестиційних проектів в інших латиноамериканських країнах та забезпечило лідерські позиції у вказаних галузях. Для України з цього боку є вигідним залучення інвестицій до АПК, як найперспективнішої галузі економіки.

5. Північна Америка залучила 20% від загального числа світових проектів у 2010 році, що більше показника 2009 року на 3%. Відомо, що одним з популярних напрямів інвестування в економіку США стала сфера послуг (40% залучених про-

ектів). В даному аспекті Україна має вигідне положення, адже буде проводитися Євро-2012, в результаті чого всі вкладені інвестиції у сферу послуг будуть окупні та принесуть прибуток польським підприємцям.

Висновки. Таким чином, адаптуючи досвід інших країн до наявної ситуації в Україні, можливо покращити інвестиційний клімат для залучення більшого обсягу польських інвестицій задля фінансування галузевих потреб економіки України.

У даній роботі були розглянуті тенденції розвитку відносин України та Польщі у розрізі інвестиційних вкладень в українську економіку. У ході наступних досліджень доцільно розробити шляхи покращення інвестиційної привабливості економіки України з метою залучення інших іноземних інвесторів, вивчити тенденції та вимоги сучасного ринку інвестицій, синтезувати отримані дані задля вдосконалення всієї системи міжнародних інвестиційних відносин України.

Бібліографічні посилання та примітки

1. Борщ Я.М. Инвестознавство: теорія і практика: навч. посіб. / Я.М. Борщ, С.В. Герасимова. – 2-ге вид. – К.: Знання, 2007. – 685 с.
2. Федоренко В.Г. Инвестознавство: підручник / В.Г. Федоренко. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
3. Польша не отдаст без боя нефтепровод Одесса-Броды [Электронный ресурс] // Gazeta Wyborcza. – №6. – 2010. – Режим доступа: http://borisov-e.info/ru/news/economics/2010/11/23/47090/Gazeta_Wyborcza_pol_sa_ne_otdast_bez_boa_nefteprovod_odessa_brodi
4. СІО. ІТ-рынок в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cio-world.ru/it-director/argument/287554>
5. Держкомстат України. Прямі іноземні інвестиції в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Сайт державного агентства України з інвестицій та інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=212>
7. Крюкова С. Близкие не только географически. Страновой проект / С. Крюкова // Эксперт. – 2010. – №44. – С. 235.
8. Тигран Оганесян. Инвестиции в R&D: общая оценка посткризисной ситуации / Тигран Оганесян // Эксперт. – 2010. – №21. – 706 с.
9. Мойсеєнко І.П. Інвестування: навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко. – К.: Знання, 2006. – 490 с.
10. Основні висновки дослідження ІФС «Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifc.org/Ukraine/BEE>
11. Грамотнев В.М. Інвестиційний клімат України з точки зору інвестора [Електронний ресурс] / В.М. Грамотнев. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=2020>

Надійшла до редколегії 21.04.2011